

Liturgia online – <http://www.liturgia.hu>

Szerző Verbényi István

Cím Radó Polikárp, a liturgia tudósa

Megjelenés ???

Tárgyszavak Radó Polikárp, liturgikus mozgalom, liturgiátörténet

Radó Polikárp, a liturgia tudósa

Dr. Verbényi István előadása

Radó Polikárp bencés professzor esetében mindig mindennel elkéstünk és elkésünk. 1899. március 11-én született, 1974. november 21-én halt meg. Így nem érhet meg, hogy a nagy tudósokhoz méltóan kiadott Emlékkönyvet láthatta volna. Ugyanis egy évvel később jelent meg, amikor ő már az Örök hazába költözött. Az elmúlt évben volt születésének 100. évfordulója, de nem tudom, hogy történt-e külön megemlékezés róla.

Radó professzor biblikusnak indult, Innsbruckban a gallikán miseliturgia témájában doktorált, a Pannonhalmi Hittudományi Főiskolán a szentírástudomány tanára 1933-ig, közben egy évig Rómában a Biblikus Intézetben tanult. Írásaiban biblikus témákkal foglalkozik. Plébános, majd hittanár Győrben és Budapesten. Ez utóbbi időben kezd egyre intenzívebben foglalkozni liturgikus témákkal és fordul teljesen a liturgia felé. Kódexek kutatója, majd 1944-től magántanár, 1946-tól intézeti tanár, 1950-től II. dogmatikai tanszéken a szentségtan és a liturgika tanára. Marcell Mihály így magyarázta a karnak a Bíboros döntését az intézeti tanári kinevezésről 1947. márc. 8-án: „a lelkipásztorkodási katedra anyagához tartozó liturgia azért igényelt külön intézeti tanárt, mert az egyetemes egyház és a magyar egyházirodalom legújabb, a liturgia felé hajló irányzata erős indításokat ad a lelkipásztorkodásnak. Kiemelkedőbb helyet foglaljon el, szükséges történelmi és lelkipásztori szempontból”¹. Szunyogh Xavér is pályázik a katedrára, mert erre biztatást kapott. De amikor Pólit nevezték ki rövid idő múlva rájött arra, hogy sokkal alkalmasabb erre a feladatra.

Radó Polikárp hatalmas munkásságát nem lehet egy rövid negyed órában összefoglalni. Ezért most kizárólag legjelentősebb művével kívánok foglalkozni.

Régi és új a liturgia világából² c. emlékkönyvben Sólymos Szilveszter OSB Radó professzor irodalmi munkásságát 83 különböző írásműben állapítja meg az Új Emberben, a Vigíliában és a Teológiában megjelenteken kívül. Ebben a felsorolásban a 67. sorszámot viseli az Enchiridion Liturgicum³, legjelentősebb műve.

A pannonhalmi levéltárban megtalálható a mű kézírata⁴. Érdekessége, hogy a talán 200 lapos nagyalakú kézírásos munkát magántanárként kezdi írni. Az oldalak

¹ Pannonhalmi Levéltár, BK V 742/1-2

² Szerkesztette: Szennay András, SZIT Budapest, 1975

³ Complectens Theologiae sacramentalis et dogmata et leges. HERDER, 1961. I-II. 1520 l. - A II. bővített kiadás uo. 1966. 24 + 12 lap Supplementummal, melyben a főbb zsinati liturgikus rendelkezések vannak feldolgozva.

⁴ Pannonhalmi Levéltár, BK XII.

külső 3-4 cm-es margójára dátummal ellátva írta fel megjegyzéseit, kutatásainak eredményeit, stb.

A két kötetes mű kiadásának körülményeit ő maga írja le. Ahogy a könyv előszavában írja, többen is kérték, hogy adja ki előadásait. Elkészítette és arra gondolt, hogy a kiváló liturgikushoz, iskolatársához Jungmann professzorhoz viszi és segítséget kéri. 1959 nyarán bejelentés nélkül, félve utazott Innsbruckba. A professzort nem találta otthon, ezért a kéziratát ott hagyta és felszabadultan utazott vissza Bécsbe. Alig ért haza, amikor megcsörrent a telefon, a vonal másik végén Jungmann professzor. Azonnal jöjjön vissza - mondta. A könyv előszavában írja, hogy *Enchiridion Liturgiae Pastoralis seu synthesis theologiae sacramentalis* címet az ő javaslatára változtatta meg.

A mű szerkezete és felépítése:

A pasztorális liturgia vagy szentségi teológia fogalma

Általános rész

I. Euchologia vagy az imádkozás törvényei

- A) A liturgia fogalma és a *cultus publicus* felosztása;
- B) A liturgia, mint *locus theologicus*;
- C) A liturgikus jog;

II. *Stilistica sacralis*

- A) Szent jelek; - B) *Sacralis* nyelv; - C) Szent formulák; - D) Szent eszközök; - E)

Liturgikus stílus;

III. *Typologia sacralis*, vagyis a liturgikus családok

IV. *Semasiologia sacralis*, vagyis a szentségekről általánosságban

- A) A szentségi jelek fogalma; - B) A szentségek létezése; - C) A szentségek lényege; - D) A szentségek hatékonysága; - E) A szentségek alkalmazása;

Speciális rész

I. Az áldozat-bemutató Egyház

A mise mint áldozat A) fogalma; - B) léte; - C) lényege; - D) hatékonysága; - E) rítusának fejlődése és története; - F) kultikus törvényei; - G) rítusai.

II. Az imádkozó Egyház

A zsoltó A) fogalma; - B) története és fejlődése; - C) törvényei; D) a zsoltározás rítusai; - E-G) ájtatosságok; - H) körmenetek; - I) az Egyház gondoskodása az elhunytakról.

III. A legszentebb Eucharisztia mint szentség

Az Eucharisztia A) létezése; - B) lényege; - C) hatékonysága; - D) szükségessége; E) a személyekről; - F) Krisztus jelenléte; - G) az átlényegülés eseménye; - H) Krisztus jelenlétének a módja; - I) kultikus törvényei.

IV. A keresztség

A keresztség A) létezése; - B) lényege; - C) hatékonysága; - D) szükségessége; - E) a személyekről; F) rítusa és kultikus törvényei.

V. A bérmlás

A bérmlás A) létezése; - B) lényege; - C) hatékonysága és szükségessége; - D) a személyekről; - E) rítusa.

VI. A penitencia

A penitencia A) létezése; - B) lényege; - C) anyaga; - D) a bánat, mint a szentség anyaga; - E) a gyónás; - F) elégtétel; - G) a búcsú; H) formája; - I) hatékonysága; K) a kiszolgáltató hatalma; - L) a kiszolgáltató kötelezettsége.

VII. Az utolsó kenet

Az utolsó kenet A) létezése; - B) lényege; - C) hatékonysága; - D) személyek; - E) rítusa.

VIII. Az egyházi rend

Az egyházi rend A) létezése; - B) fokai; - C) lényege; - D) hatékonysága; - E) szükségessége; - F) rítusa.

IX. A házasság

A házasság A) létezése; - B) lényege; - C) hatékonysága; - D) személyek; - E) rítusa;

X. Heortológia, az időt megszentelő Egyház

A) a liturgikus év; - B) a heti ciklus; - C) a karácsonyi idő; - D) a húsvéti ciklus bűnbánati ideje; - E) a húsvéti ciklus örvendező ideje; - F) a ciklusokon kívüli idő; - G) Mária ünnepek a liturgikus évben; - H) a szentek tisztelete a liturgikus évben.

XI. A teret és az eszközöket megszentelő Egyház

A) a szent művészet törvényei; - B) a szent helyek; - C) a szent edények; - D) a szent ruhák.

A könyvhöz még egy tárgymutató és bibliográfiai index kapcsolódik. Külön meg kell említeni az 1966. évi kiadás mindkét köteténél a Supplementumot és a II. Vatikáni zsinat határozatainak bedolgozását. Vannak oldalak, ahol a zsinati anyagot betoldották a szövegbe.

*****

Mi ennek a műnek az igazi értéke, miben mutat már előre a II. Vatikáni zsinat felé?

1. **A biblikus alapozottság.** Mint a szentírástudomány tanára elmélyül tudományában és publikációiban is ez nyilvánul meg. Pl. A kereszténység szent könyvei. I. Ószövetség. SZIT könyvek 59-61. Újszövetség. SZIT könyvek 64-65. 87 biblikus címszó a Katolikus Lexikonban, stb. Ő is úgy van, mint évszázadokkal előbb Szent Tomasi József (1649-1713) kardinális, aki elkezdte a könyvtárak kutatását először a biblikus, majd a patrisztikus művek kiadásával. Ezen az úton ő lesz a liturgikus tudományok elindítója. 1986-ban avatta szentté II. János Pál pápa.

2. **Az ókeresztény kor emlékeinek közreadása.** - A keresztény remekírók sorozatának kiadása, amit Kühár Flórisssal végez. Ő fordítja a Vértanúság emlékei, és Az egyházatyák szentbeszédei X-XV. köteteket. 1941. szept. 6-án elkészítik a végső tervet. Ilyenek szerepelnek: Az ókeresztény liturgia emlékei (imádságok gyűjtemé-

nye); Az ókeresztény költészet gyöngyei; Hitvédők, illetve Nagy nevelők (két-két kötetben); Nisszai Szent Gergely; Jeruzsálemi Szent Cirill, Az Eucharisztia; A bűnbánat. 30 kötetre tervezték.

3. **Liturgikus források kutatása és használata.** Plébánosi, majd gimnáziumi tanári munkája ébreszti rá a liturgikus múlt kutatására, különösen a magyar múlt kutatására. Érdekes saját vallomását idézni 1951-ből:

„Kutatásaim fő szempontja mindig a vallásos magyarság tudomány volt. A liturgikus kódexekben éppúgy éreztem a magyar ember, mint a vallásos ember arcélét. A néprajzi vonatkozásokra mindig ügyeltem. Kutatásaim meggyőztek arról, amit tanulmányaimban sem szűntem meg hangsúlyozni: 1.) a középkori magyarság szellemileg majdnem teljesen független volt a németiségtől; 2.) ami még az elsónél is fontosabb, hogy a középkori magyarság műveltsége az akkori európai kultúrák élén járt. Hogy ez utóbbiban Jungmann: Missarum Sollemnia c. kétkötetes munkájában 50 helyen hivatkozik rám, köztük számtalanszor úgy, mint aki bebizonyítja, hogy nem egy külföldnek tulajdonított kultuszbeli vagy kulturális mozzanat elsőnek a magyar művelődés területén bukkant fel”⁵

Vagy egy másik helyen:

„nagy feladat, hogy a 300 év óta szinte alig ismert magyar liturgia forrása-inak csak imént feltárt liturgikus, magyar néprajzi, dogmatörténeti és archeológiai új adatait, szempontjait és szellemtörténeti vonatkozásait bekapcsoljuk az általános liturgiatudományba”⁶.

Minden kis kiadvány tükrözi az ő nagy történeti tudását, minden apró kis emlékből csodálatos gyémántot formál. Jó példa erre „Ahogy őseink imádkoztak”⁷ c. kiadvány. Minden ének vagy ima előtt rövid történelmi visszpillantás. Pl. Az első Mária-ének (4. o.).

Szívesen dolgozott, de az értelmetlen munkát elutasította. Az Égi lant c. imakönyvhöz új tervezetet készítettek. Ezt írja: „okvetlenül helye van az új kiadásban a közösen végzett szentmise ájtatosságnak és helyes volna felvenni az összes ünnepi és vasárnapi misék szövegeit egy nyelven, úgyhogy az új kiadás egyúttal kis diák-miszálét is tartalmazzon”. Csak ismételt sürgetésre dolgozik és így válaszol Szigeti Kiliánnak: „eddig semmit sem csináltam, mert meg voltam győződve, úgyis elsikkad a sok bizottsági lotyogásban, mint eddigelé”⁸.

Mennyire szívén viselte a magyar liturgikus gyakorlatok ismertetését. Álljon itt **Az újmise folklórja**. A tėti premontrei breviárium kézírásos kódexében bejegyezve: Fráter Thomas nevű premontrei feljegyzése, hogy 1456-ban „Missam novam officiavit”. 1496-ban Lőcsén Aranyasi Gellértfi János „cantavit in nomine Dei missam novam”. 1463-76 között már ismerünk újmisés tiszteletére mondott szentbeszédet, melyet Esztergomban írtak. (NB! nagyjelentőségű, mert Németországban csak a XVI.

⁵ Működésem vázolója. Curriculum vitae. 1948. November. A Vallás és Közoktatásügyi Miniszter felszólítására. Pannonhalmi Levéltár BK I. 742/2.

⁶ Uo.

⁷ A budavári Nagyboldogasszony Főtemplom plébániahivatal, 1949.

⁸ Pannonhalmi Levéltár BK I. 742/2

sz. közepe táján jött szokásba - idézi a Jahrbuch für Liturgiewissenschaft 1934 évfolyamának 499. oldalát.

Részletei: újmise előtt: díszítés fehér szegfűvel. Ősi magyar középkori hagyomány, Pécsi Lukács 1591-ben elárulja: szegfű jelentése: Istent és Isten igéjét igazán ismerjük. Az öröm és a lelki nász színe, mely a papi lelket eljegyezte Krisztussal. Szokás az újmise és az asszisztencia karjára arany szalaggal fehér szegfűt kötni. - Az újmiseért körmenetben mennek és kísérik vissza. 8-10 koszorúslány, az egyik fehér póznán töviskoszorút visz⁹.

Visszanyúl a múlthoz, de nem akarja visszatekerni a történelem kerekét. Valószínűleg a magyar kódexek kutatásáért nemcsak elismerést kap kiváló személyektől (Jungmann, Lucas Brinkhoff OFM, stb.), hanem támadást is. „Mire való ez? Talán vissza akarja állítani a régi magyarországi liturgiát? Ezen persze csak mosolyogni lehet: a történelem kerekét nem lehet visszaforgatni. Mégis sok értelme van ennek a feltárásnak. Nyer vele a teológia, de nyer vele a hungarológia is”¹⁰.

4. **Az új idők előkészítője.** - Enchiridionjában nagy súlyt fektet a Mediator Dei tanításának kifejtésére (1947). A vonatkozó részeket szóról-szóra idézi, magyarázza. Könyve tényleg, a II. Vatikáni Zsinat előestéjén jelenik meg. Nagyjelentőségű mű, tekintélyt és hírnevet szerez neki. Ezért is kap a Subcommissio VII. De lingua latina.. consultor P. Radó OSB meghívást a Zsinatra. A Pannonhalmi Levéltárban¹¹ megtalálhatók a zsinati anyagok. A liturgikus konstitúció munkapéldányai, melyeken látható, hogy használta, de megjegyzéseket nem fűz hozzá, esetleg egy-egy jelentősebb hozzászóló nevét írja fel.

Fontosnak tartja, hogy a zsinati változások fontosságát magyarázza. Pl. egyik feljegyzése: „minden eszközt meg kell ragadnunk a hívek minél aktívabb bekapcsolására, mert csak azok jönnek majd el, akik nem értelmetlenül vesznek részt, hanem akiknek mély, maradandó lelki élményt jelent a templomozás, amely nélkül elvégre nincs pozitív kereszténység”¹².

Összehasonlítást tesz a Missale Romanum secundum Pium V. és a secundum Paulum VI. között. A cím változatlan maradt, minden egyébben azonban radikális áttörés történt az eddigi felfogásban. 400 évvel ezelőtt fél tucat szakértő volt, ma több száz; kizárólag latin, ma nemzeti nyelv; egységet helyreállítani, ma különbözőségében a liturgia teljessége nyilvánul meg. Érdemes megjegyezni, hogy - véleménye szerint - a Tridenti Zsinat idején három Misekönyv (esztergomi, zágrábi, pécsi) volt, de a mise rendjében **teljes önkény** uralkodott. A legszenzációsabb változásnak a Római Kánon mellett használható 3 új imádságfüzér, amely végérvényesen helyet foglal a hivatalos, egységes, új világ-miszáléban¹³.

Találtam egy feljegyzést, mely ezt a címet viseli: A szabadság elvével éljünk. „Ne felejtsük el a XX. Század utolsó harmadában így van ez mindennel: a tudományok évtizedenként szinte újjáalakulnak, a technika eljárás módja gyökeresen válto-

⁹ Pannonhalmi Levéltár, BK V. 742/1-2

¹⁰ Pannonhalmi Levéltár, BK IV 742/2

¹¹ BK X. 742/1

¹² Pannonhalmi Levéltár, BK XI. 742/1-2

¹³ Pannonhalmi Levéltár, BK 743

zik, új tudományok keletkeznek, elég, ha az úrkutatásra gondolunk. - Nekünk most 400 év merevítő gipszkötését széttörte a Vatikán, minden mozgásban van, az istentisztelet is teljesen új lett. Örömmel vállaljuk tehát a liturgiának az „aktualizálását”, mint az egész kulturális élet, ez is ennek a folyamatnak van alávetve. A merevség után hajlékonyság következik¹⁴.

Az Országos Liturgikus Tanács megalakulásakor (1965) ő lesz az ügyvezető igazgató.

1971-ben Bécsben búcsúelőadást tart *Umfang und Probleme der gegenwärtigen Liturgiewissenschaft*, majd 1973-ban megjelenik **A megújuló istentisztelet**. Múlt - jelen - jövő c. könyve. Áttekinti a mise egész történetét a II. Vatikáni Zsinatig. Számos levelet kap az Új Ember olvasóitól, de a papságtól is. Ilyenek: „a nép nem akar, hogy zavarják, ő maga akar imádkozni, a liturgikus szövegre, magyarázatra képtelen figyelni, a magyar nép a templomban pihenni akar”; „A mi népünk egyáltalán nem kíván szerepelni, mert a liturgia a papok dolga. Örömlünk kellene, hogy a népünk még imádkozik”; Az ún. liturgikus reformmozgalom egyenesen elkerít, minden kedvemet elveszi. Úgy tekintem az egészet, mint egy minket ért szerencsétlenséget...gyönyörű manifestációja volt az Egyház átfogó egységének...Most, mintha csak egy atombomba csapott volna bele...”¹⁵.

Temetéséről egyik résztvevő érdekesen nyilatkozik: „Az az áramszünet, ami a gyászmise alatt történt, bennem jelképesnek tűnt. Csak a gyertyák fénye világított a nappal is sötét Bazilika szentélyében. Gondoltam, hogy a vak Póli bácsinak csak a gyertyák fénye jut. De amikor a halottakért való könyörgéshez értek, kigyulladt minden fény. Szeles, havas időben kísértük a Boldogasszony kápolnáig”¹⁶ - vallja Rolly Gézáné.

„Radó Polikárral a magyar egyházi élet kivételes tehetségű és termékenységű tudósa távozott az élők sorából. A szellemi élet minden területe érdekelte. Ugyanakkor mélységesen ember is volt: derűs és gyötrődő, másokat vonzó és bátorító, nemegyszer érzékeny, de alázatos és gyermekien egyszerű. Mégis a *Biblia* és a *liturgia* volt érdeklődésének két fókuszsa.”¹⁷ - írja befejezésként Sólmos Szilveszter OSB.

Én még annyit tennék hozzá: amikor majd az idő távlatából értékeli személyiségét és munkáját, nyugodtan nevezhetik majd őt a liturgia magyar Mózesének. Aki elmehetett az Ígélet földjéig, de igazán nem léphetett be oda. Ő elvezette a magyar liturgikusokat egész élete munkájával a II. Vatikáni Zsinatig, de a további munka már a Józsuékra vár.

¹⁴ Pannonhalmi Levéltár, BK 743

¹⁵ Pannonhalmi Levéltár, BK X. 7421

¹⁶ Tíz arckép, Budapest, 305-306

¹⁷ Régi és új a liturgia világából SZIT Budapest, 1975. 300. O.